

Bitte Hammargren

Drama utan slut: Turkiet 100 år

Ur krig, blod och aska föddes den turkiska republiken för 100 år sedan. Det skapade ett drama som kommer att fortsätta långt efter republikens hundraårsjubileum den 29 oktober 2023.

30 års bevakning av Turkiet har lärt mig att det inte går att förstå detta land utan att blicka bakåt i historien. Då ser man en ringlande tråd som binder ihop nationsgrundaren Kemal Atatürks skapelse av republiken för 100 år sedan med nutiden under president Recep Tayyip Erdoğan. Turknationalismen och de auktoritära dragen är gemensamma nämnare. Men det finns också mycket som skiljer dem åt – som synen på Europa, islam, nationens gränser och utrikespolitiken i stort.

Kemal Atatürk, krigshjälten som blev republikens förste president, skapade ett sekulärt Turkiet ur resterna av det Osmanska imperiet, vilket i många hundra år var säte för sunnimuslimernas kalifat. President Erdoğan har i stället sökt förverkliga det han kallat Nya Turkiet, *Yeni Türkiye*, varmed han vill överskugga minnet av Atatürk. Under Erdoğans 20 år vid makten har religionens ställning stärkts. Men polariseringen i landet är samtidigt stark och genomgripande.

En klassisk motsättning går mellan den urbana, sekulära eliten och de konservativa, traditionella och troende muslimerna. En annan går mellan kurder och turknationalister. En tredje mellan olika islamiska krafter, vilket blev tydligt under det nedslagna kuppförsoket 2016. En fjärde går mellan höger och vänster, fastän dagens vänster är svag, även under Turkiets nuvarande ekonomiska kris. Den stora flyktinginvandringen från Syrien har samtidigt skapat nya spänningar och en ny dimension av den etniska mångfalden. I utrikespolitiken har turkarnas intresse för EU-medlemskap svalnat, vilket inte bara beror på Turkiet.

Dagar när historien tar en tvär vändning brukar få en symbolisk laddning i Turkiet. Så är det med hundraårsjubileet, liksom med militärkuppen den 12 september 1980 och det nedslagna kuppförsoket den 15 juli 2016. Till denna räkna av händelser kan läggas den förödande jordbävningkatastrofen den 6 februari 2023, den värsta som har drabbat Turkiet under republikens historia. Hur många som ännu kan ligga begravda under rasmassorna har det inte redovisats någon officiell statistik över. I stället gror vreden över statliga myndigheters inkompetens och byggfusket i ett land som återkommande drabbas av jordskalv. De politiska efterskalven kommer att fortsätta också efter president- och parlamentsvalen den 14 maj 2023.

De auktoritära dragen i Turkiet motverkas av ett mångfasetterat civilsamhälle. Det är kringränt av utrensningar, fängslanden och strypt pressfrihet, men ger inte upp. En av slutsatserna efter de år som jag har följt detta land är att det inte finns några förutsättningar för en solid demokrati om inte republiken går till botten med sin historia, låter dolda oförrätter komma fram i ljuset och på allvar tar itu med korruption och maktmissbruk.

Det turkiska dramat kommer att fortsätta i nya akter också efter republikens hundraårsdag. Det är det enda som är säkert. Denna dramatik har jag och fotografen Stefan Bladh, som kommer från Örebro, försökt skildra i boken *Drama utan slut: Turkiet 100 år* (Bokförlaget Atlas), som getts ut i april 2023. Det är en reportage- och fotobok som innehåller historiska tillbakablickar och analytiska delar.

Under föredraget vill jag också gärna skildra några personligheter i Turkiets politik och samhällsliv som jag har intervjuat genom åren, däribland Recep Tayyip Erdoğan, den nuvarande oppositionsledaren Kemal Kılıçdaroğlu, liksom den mördade armenisk-turkiske publicisten Hrant Dink och många andra – så långt tiden räcker!

Under föredraget kommer bilder av Stefan Bladh att visas. Boken *Drama utan slut: Turkiet 100 år* kommer att finnas till försäljning till ett rabatterat pris.